

Modernin yhteiskunnan rappio

ALAIN DE BENOIST

(suomentanut Timo Hännikäinen)

SARASTUS - joulukuu 4, 2012

Yksilöä kunnioittavat rauhanomaiset modernit yhteiskunnat kehittyivät ikivanhoista familiaarisista siteistä. Muutos joukkion kaltaisista yhteisöistä klaani- ja heimojärjestelmien kautta kansallisvaltioiksi oli rauhanomainen vain toteutuessaan murtamatta niitä perustavia siteitä, jotka kiinnittävät ihmisen laajempaan yhteisöön yhteisen historian, kulttuurin ja sukulaisuussuhteiden avulla. Tunne ”kuulumisesta” kansakuntaan tällaisten jaettujen sidosten nojalla edistää yhteistyötä, altruismia ja muiden jäsenten kunnioitusta. Modernina aikana traditionaalisia siteitä ovat heikentäneet massayhteiskunnan ja nopean globaalin tiedonvälityksen nousu, tekijät jotka tuovat mukanaan nopean yhteiskunnallisen muutoksen ja uudet filosofiat jotka kiistävät kansakuntaan kuulumisen merkityksellisyyden ja korostavat individualismia ja yksilöllisiä tavoitteita. Yhteiskuntien koheesio on tämän vuoksi uhattuna, ja sen tilalle ovat tulleet monikulttuuriset ja monietniset yhteiskunnat sekä musertava tunne identiteetin katoamisesta globaalissa massayhteiskunnassa, jollaisessa ainakin länsimainen ihminen on alkanut ymmärtää elävänsä.

Sosiologisesti ottaen ensimmäinen tämän muutoksen käsittänyt teoreetikko oli arabioppinut **Ibn Khaldun** (1332-1406), joka korosti suurten urbaanien yhteisöjen taipumusta romahtaa heimo- ja kansanyhteisöille tyypillisen sosiaalisen solidaarisuuden kadotessa. Ibn Khaldun näki dramaattisen kontrastin Pohjois-Afrikan nationalististen ja etnisesti yhtenäisten berberien ja arabeiksi itseään kutsuvan sekalaisen ihmisjoukon moraalin välillä. Jälkimmäisiä johtivat arabit, mutta heillä itsellään ei ollut samanlaista yhtenäisyyttä ja identiteettiä kuin suhteellisen pienellä varsinaisten arabien populaatiolla, joka oli rakentanut laajan arabiankielisen imperiumin.

Myöhemmin **Ferdinand Tonnies** (1855-1936) toi tämän ajatuksen moderniin sosiologiaan. Niin hän teki teoriassaan *gemeinschaftista* ja *gesellschaftista* (*Gemeinschaft und Gesellschaft*, 1887). Teoria paljasti, kuinka varhaiset heimoyhteisöt tai kansalliset (*gemeinschaft*) yhteisöt saavuttivat harmonisen yhteistyön tilan enemmän tai vähemmän automaattisesti, koska niillä oli yhteinen kulttuuri sekä tunne yhteisestä geneettis-kulttuurisesta identiteetistä, johon niiden kaikki jäsenet kasvatettiin. Merkittävät konfliktit vältettiin, kun kaikki jakoivat yhteisen arvojärjestelmän ja tunteen yhteisestä kohtalosta.

Ajan myötä alkoi kuitenkin kehittyä suurempia monietnisiä ja -kulttuurisia yhteiskuntia, ja niitä Tonnies väitti *gesellschaft*-siteiden yhdistämiksi. Yhdistävä tekijä ei ollut mikään yhteinen arvojärjestelmä tai historiallinen identiteetti, ja yhteistyö nojasi ainoastaan tarpeeseen vaihtaa tuotteita ja palveluita. Lyhyesti sanottuna niiden olemassaolo riippui taloudellisista suhteista, ja kulttuuriarvojen moninaisuuden, ”perhetunteen” puuttumisen sekä taloudellisen vaihdon ja vaurauden korostamisen seurauksena taloudellinen tai arvokonflikti saattoi helposti rikkoa niiden harmonian milloin hyvänsä. Poliittisin termein ilmaistuna liberalismi kehittyi ylistämään yksilöiden vapautta kansallisen lojaalisuuden ja kansalliseen kohtaloon sitoutumisen

vaatimuksista, ja marxismi kasvoi niiden tyytymättömyydestä, jotka olivat vähemmän onnekkaita vallan ja vaurauden tavoittelussa, josta nyt tuli modernin gesellschaft-yhteiskunnan armoille jääneiden yksilöiden pääasiallinen elämäntehtävä. Nationalismin ja kaiken erilliseen etniseen sukulaisuusyksikköön kohdistuvan lojaalisuuden julistivat pannaan niin liberaalit kuin marxilaiset.

”Aave vaeltaa Euroopassa – kommunismin aave”, kirjoitti **Marx** *Kommunistisen manifestin* esipuheessa. Vuosisadan kuluttua tästä aaveesta oli tullut pelkkä haamu ja liberalismi oli hallitseva voima. Useamman viime vuosikymmenen ajan liberalismi käytti kommunismia variksenpelättinä legitimoidakseen itsensä. Kommunismin romahdettua tämä ”negatiivinen legitimaatio” ei kuitenkaan enää vakuuta. Lopulta yksilöä kansakunnan yli ja jopa kansakuntaa vastaan korostava liberalismi käytännössä vaarantaa yksilön horjuttamalla vakautta yhteiskunnassa, joka antaa yksilölle identiteetin, arvot, tarkoituksen ja merkityksen, sosiaalis-kulttuuris-biologisen verkoston jolle hän on velkaa koko olemassaolonsa.

Pohjimmiltaan klassinen liberalismi oli oppi, joka teki abstraktista yksilöstä olemassaolonsa edellytyksen. Miedoimmassa muodossaan se pelkäänsä korosti yksilön toiminnanvapautta ja tuomitsi hallituksen liiallisen byrokraattisen sekaantumisen hänen asioihinsa. Mutta niin ansiokasta kuin yksilönvapauden puolustus olikin, väite että ihanteellisessa järjestelmässä korostetaan mahdollisimman vähän kansakuntaa johtaa tilanteisiin, joissa yksilönvapaus itse asiassa vaarantuu. Äärimmäisessä muodossaan klassinen liberalismi on kehittynyt universaaliksi libertarismiksi, ja silloin se lähentelee anarkismia.

Sosiologisesta näkökulmasta modernin internationalistisen liberalismien äärimuoto määrittelee itsensä kokonaan Tonniesin gesellschaft-yhteiskunnan ehdoilla. Se kiistää historiallisen kansallisvaltion hylkäämällä käsityksen mistään yhteisestä intressistä yksilöiden välillä, jotka perinteisesti ovat jakaneet yhteisen perinnön. Kansallisvaltion tilalle se ehdottaa uutta kansainvälistä mallia, joka perustuu yksilön pyrkimykselle saavuttaa mahdollisimman paljon henkilökohtaista ja taloudellista etua. Äärimmäisen liberalismien mukaan vain yksilöllisten intressien vuorovaikutus luo toimivan yhteiskunnan – yhteiskunnan, jossa kokonaisuus nähdään pelkkänä anonyymien osasten satunnaisena kokoumana.

Modernin liberaalin ajattelun perusolettamuksena on, että järjestys kykenee vakauttamaan itsensä kaikenkattavan taloudellisen kilpailun keinoin, so. kaikkien sodalla kaikkia vastaan, eikä hallitusten tarvitse tehdä muuta kuin asettaa tiettyjä perussääntöjä ja tuottaa tiettyjä palveluita joita yksilö ei itse voi riittävän tehokkaasti tuottaa. Moderni liberalismi on tosiaan mennyt tällä tiellä niin pitkälle, että se on nykyään täysin klassisen liberalismien ja libertarismien tavoitteiden vastaista kiistäessään yksilöltä kaiken loukkaamattoman omistusoikeuden, mutta suhtautuu edelleen kielteisesti kansallisvaltioon. Kun yhteiskunta, joka samaistuu jäseniinsä yhteisen kansallisen historian ja kohtalon takia, ei enää suojele yksilöä, yksilö jää käymään eloonjäämiskamppailua vailla tunnetta yhteisön suojasta, josta hänen edeltäjänsä ovat nauttineet ihmiskunnan historian varhaisimmista hetkistä saakka.

Dekadenssi moderneissa monikulttuurisissa massayhteiskunnissa alkaa hetkellä, jolloin yhteiskunta ei sisällä enää mitään selvästi havaittavaa merkitystä. Merkitys on tuhottu korottamalla individualismi kaikkien muiden arvojen yläpuolelle, sillä pidäkkeetön individualismi rohkaisee itsekkyyden anarkistista leviämistä niiden arvojen kustannuksella, jotka kerran kuuluivat kansalliseen perintöön – niiden arvojen, jotka antavat muodon kansakunnan ja

kansallisvaltion käsitteille sekä valtiolle, joka on muutakin kuin pelkkä poliittinen kokonaisuus ja jolla on merkitystä tietyn kansan jäsenille, jotka ovat tietoisia yhteisestä perinnöstään ja valmiita tekemään henkilökohtaisia uhrauksia sen säilymisen eteen.

Ihminen kehittyi yhteistyössä toimivissa ryhmissä joita yhdistivät kulttuuriset ja geneettiset siteet, ja vain sellaisissa puitteissa yksilö voi tuntea olevansa aidosti vapaa ja aidosti turvassa. Ihmiset eivät voi elää onnellisina yksinään ja vailla arvoja tai mitään identiteettiä: moinen tilanne johtaa nihilismiin, huumeiden käyttöön, rikollisuuteen ja pahempaankin. Puhtaan egoististen tavoitteiden levitessä perheen ja kansakunnan altruistisen arvostamisen kustannuksella yksilö alkaa puhua mieluummin oikeuksistaan kuin velvollisuuksistaan, sillä hän on kadottanut tunteen kohtalosta ja kuulumisesta itseään suurempaan ja kestävämpään kokonaisuuteen. Hän ei enää riemuitse turvallisesta uskosta, että hän jakaa yhteistä perintöä jota hänen velvollisuutensa on suojella – hän ei enää koe, että hänellä olisi mitään yhteistä ympärillään olevien kanssa. Lyhyesti sanottuna hän tuntee olonsa yksinäiseksi ja sorretuksi. Kun kaikista arvoista on tullut ehdottoman henkilökohtaisia, kaikki on nyt samanarvoista kuin kaikki muu, ts. mikään ei ole minkään arvoista.

”Yhteiskunta vailla vahvoja uskomuksia,” julisti **Regis Debray** *Le Nouvel Observateurin* haastattelussa (10.10.1981), ”on kuolemaa tekevä yhteiskunta.” Moderni liberalismi on erityisen kriittinen nationalismia kohtaan. Niinpä on nostettava esiin kysymys: voiko moderni liberaali yhteiskunta luoda vahvoja, yhteisöä tiivistäviä uskomuksia, kun se yhtäältä pitää yhteisöelämää epäolennaisena ja toisaalta on kyvytön visioimaan mitään uskomusta – ellei tuota uskomusta voida supistaa taloudellisiksi termeiksi?

Lisäksi näyttää ilmeiseltä, että merkityksen negaation ja hämärtämisen sekä yhteiskuntaruumiin historiallisen ulottuvuuden tuhoutumisen välillä on suhde. Modernit liberaalit rohkaisevat ”narsismiin”, he elävät ikuisessä nykyhetkessä. Liberaalissa yhteiskunnassa yksilö on kyvytön asettamaan itsensä perspektiiviin, koska itsensä asettaminen perspektiiviin edellyttää selkeää ja kollektiivisesti ymmärrettyä tietoisuutta yhteisestä perinnöstä ja yhteisestä kuuliaisuudesta. Niin kuin Regis Debray huomauttaa, ”eristyneiden subjektien roolissa ihmiset eivät milloinkaan voi tulla toiminnan subjekteiksi ja saavuttaa kykyä tehdä historiaa.” (*Critique de la raison politique*, s. 207) Liberaaleissa yhteiskunnissa kansallisiin arvoihin sulautuneen merkityksen- ja identiteettitajun tukahduttaminen johtaa niin sosiaalisen koheesion kuin ryhmätietoisuudenkin haurastumiseen. Tämä haurastuminen vuorostaan huipentuu historian lopussa.

Tasa-arvoideologian tyypillisimpänä edustajana moderni liberalismi näyttää niin libertaarisissa kuin sosialistisissa muodoissaan olevan keskeinen tekijä tässä kansakunnan ihanteen haurastumisessa. Kun sosiologisesta näkökulmasta yhteiskunnan käsite viittaa yksinkertaisten ”horisontaalisten vuorovaikutusten” järjestelmään, tämä käsitys ei mitenkään voi pitää sisällään yhteiskunnallista muotoa. Solidaarisuuden ilmentymänä yhteiskunta voidaan ymmärtää vain jaetun identiteetin perusteella – siis historiallisten arvojen ja kulttuuriperinteiden perusteella (vrt. Edgar Morin: ”The communal myth gives society its national cohesion.”)

Päinvastoin, liberalismi purkaa kansakunnat ja järjestelmällisesti tuhoaa niiden tajun historiasta, traditiosta, uskollisuudesta ja arvoista. Sen sijaan että auttaisi ihmistä kohottamaan itsensä yli-ihmiseksi se erottaa hänet kaikista ”suurenmoisista projekteista” julistamalla ne ”vaarallisiksi” tasa-arvon kannalta. Ei siis ihme, että omasta hyvinvoinnista huolehtiminen jää ihmisen ainoaksi tehtäväksi. Pyrkimyksessään vapauttaa ihminen kaikista rajoituksista

liberalismi tuo ihmisen ikeeksi uusia rajoituksia, jotka painavat hänet kaikkein alhaisimmalle tasolle. Liberalismi ei puolusta vapautta, se tuhoaa yksilön itsenäisyyden. Pyyhkimällä pois historialliset muistot liberalismi irrottaa ihmisen historiasta. Se lupaa taata hänen elossapysymisensä, mutta riistää häneltä syyn elää ja vie häneltä kohtalon mahdollisuuden.

On kaksi tapaa ymmärtää ihminen ja yhteiskunta. Ehdoton arvo voidaan panna yksilölle, jolloin koko ihmiskunta ymmärretään kaikkien yksilöiden kokonaissummaksi – valtavaksi kasvottomaksi proletariaatiksi – erillisten kansakuntien, kulttuurien ja rotujen runsaan kudelman sijaan. Tämä käsitys on luontainen liberaalille ja sosialistiselle ajattelulle. Toinen käsitys, joka näyttää sopivan paremmin ihmisen lajinkehitykselliseen ja sosio-biologiseen luontoon, katsoo että ihmiselle on suotu erityinen biologinen ja kulttuurinen perintö – tämä käsitys tunnistaa sukulaisuuden ja kansallisuuden tärkeyden. Ensin mainitun käsityksen mukaan ihmiskunta, yksilöiden kokonaissummana, näyttää ”sisältyvän” jokaiseen ihmisyksilöön – so. jokainen on ensin ”ihminen” ja vasta sitten, ikään kuin sattumalta, tietyn kulttuurin tai kansan jäsen. Jälkimmäisen näkemyksen mukaan ihmiskunta muodostaa monimutkaisen fylogeneettisen ja historiallisen verkoston, jossa yksilön vapauden takaa kansakunta, joka suojelee hänen perhettään ja antaa hänelle tunteen identiteetistä ja merkityksellisen suhteen koko maapallon väestöön. Juuri omaan yhteiskuntaansa kohdistuvan orgaanisen kuuliaisuuden avulla ihmiset rakentavat ihmisyytensä.

Ensimmäisen käsityksen puoltajina voi pitää **Descartesia**, ensyklopedisteja ja ”oikeuksien” korostajia; kansallisuus ja yhteiskunta säteilevät yksilöstä, ovat elektiivisesti valittavissa ja peruutettavissa milloin tahansa. Jälkimmäisen käsityksen edustajien joukosta löytyvät **J. G. Herder** ja **G. W. Leibniz**, jotka painottavat kulttuurin ja etnisyyden realiteetteja. Kansallisuus ja yhteiskunta ovat juurtuneet biologiseen, kulttuuriseen ja historialliseen perintöön.

Ero näiden kahden käsityksen välillä käy erityisen selväksi kun verrataan, kuinka ne havainnollistavat historiaa ja todellisuuden rakennetta. Nationalistit kannattavat holismia. Nationalistit näkevät yksilön heimolaisena, jota kansa ja yhteisö tukevat, vaalivat ja suojelevat, ja jolle samaistuminen kansaan ja yhteisöön on ylpeyden aihe. Yksilön toimet edustavat osallistumista hänen kansansa elämään, ja toiminnan vapaus on hyvin todellinen, sillä jakaessaan kumppaniensa arvot yksilö harvoin pyrkii uhkaamaan yhteisönsä perusarvoja. Yhteiskunnat, joista tämä perustava tunne kansallisesta yhteisyydestä puuttuu, ovat luonnostaan taipuvaisia joutumaan toistuvasti tilanteisiin, joissa sen egoististen jäsenten vastakkaiset arvot joutuvat konfliktiin keskenään.

Lisäksi kansallisen ajattelun edustajat väittävät, että yhteiskunta tai kansa voi selvitä ainoastaan a) pysyessään tietoisena kulttuurisesta ja historiallisesta alkuperästään; b) voidessaan kokoontua välittäjän – olipa se sitten yksilö tai jotakin symbolista – ympärille, joka kykenee kokoamaan heidän energiansa uudelleen ja katalysoimaan heidän tahtoaan löytää kohtalo; c) voidessaan säilyttää rohkeutensa määrittellä vihollisensa. Mikään näistä ehdoista ei ole täyttynyt yhteiskunnissa, jotka asettavat taloudellisen hyödyn kaikkien muiden hyveiden yläpuolelle ja jotka sen seurauksena a) liuottavat historiallisia muistoja; b) himmentävät ylevän ja hävittävät tiedostamattomat ihanteet; c) olettavat että on mahdollista olla ilman vihollisia.

Seuraukset nopeasta siirtymisestä kansallisista tai heimoyhteiskunnista tämänhetkisissä ”kehittyneissä” yhteiskunnissa vallitsevaan moderniin epäkansalliseen individualismiin on **Cornelius Castoriadis** kuvannut varsin hyvin: ”Länsimaiset yhteiskunnat ovat täydellisessä

lahoamistilassa. Enää ei ole visiota kokonaisuudesta, joka sallisi niiden päättää mistään poliittisesta toimesta tai ryhtyä sellaiseen. (...) Länsimaisen yhteiskunnat ovat käytännössä lakanneet olemasta [kansallis]valtioita. (...) Niistä on yksinkertaisesti tullut kasauma eturyhmiä, jotka lyhytnäköisesti repivät yhteiskuntaa kappaleiksi. Niissä kukaan ei voi ajaa johdonmukaista politiikkaa ja jokainen kykenee estämään toimen, jota arvelee etujensa vastaiseksi.” (*Liberation*, 16. ja 21.12.1981)

Moderni liberalismi on tukahduttanut patrioottisen kansallistunteen siinä määrin, että politiikka on rappeutunut lähettipalvelun kaltaiseksi päätöksenteoksi joka muistuttaa taloudellista ”komentokeskusta”. Valtiomiehistä on tullut eri eturyhmien käyttämiä työkaluja ja kansakunnat ovat tuskin muuta kuin markkinapaikkoja. Modernien liberaalien valtioiden johtajilla ei ole muuta mahdollisuutta kuin katsoa kansalaistensa somatisoituvan sivilisaatiosairauksista kuten väkivallasta, rikollisuudesta ja huumeista.

Ernst Jünger huomautti kerran, että kätkeyty väkivalta on hirvittävämpää kuin avoin. (Päiväkirja IV, 6.9.1945) Hän pani myös merkille, että ”Orjuus voi olla huomattavasti pahempaa vapaudeksi puettuna.” Modernin liberalismin tyrannia luo illuusion automaattisesti omilla periaatteillaan. Se julistaa edustavansa vapautta ja puolustavansa ”ihmisoikeuksia” juuri silloin kun sen sorto on pahinta. Median diktatuuri ja ”hiljaisuuden spiraali” tuntuvat olevan lähes yhtä tehokkaita riistämään kansalaisilta vapautensa. Länsimaissa ei tarvitse tappaa: riittää kun katkaisee virran mikrofoniasta. Ihmisen tappaminen hiljaisuudella on murhan hyvin hienostunut muoto, josta käytännössä saa saman hyödyn kuin oikeasta salamurhasta – lisäksi siitä jää salamurhaajalle hyvä omatunto. Sitäpaitsi, ei pidä unohtaa tämän tyyppisen salamurhaamisen painoarvoa. Harvatpa huvikseen vaientavat vastustajansa.

Patrioottinen kansallismielisyys ei ota maalitaulukseen ”muodollisia vapauksia” niin kuin jotkut tiukat marxilaiset tekevät. Pikemminkin tarkoituksena on osoittaa, että ”kollektiivinen vapaus”, so. kansojen vapaus olla oma itsensä ja nauttia kohtalon etuoikeudesta, ei seuraa pelkästä yksilöllisten vapauksien antamisesta. Kansallismielisyyden edustajien mielestä liberaalien yhteiskuntien yksilöille sallimat ”vapaudet” ovat usein olemattomia. Ne ovat oikeiden vapauksien simulaatio. Ei riitä, että on vapaa tekemään jotakin. Pikemminkin tarvitaan kykyä osallistua historiallisten tapahtumien kurssin määräämiseen. Modernien liberaalien traditioiden hallitsevat yhteiskunnat ovat ”sallivia” vain niin kauan kuin niiden yleinen makrotasapaino estää tavallista kansaa osallistumasta aidosti mihinkään päätöksentekoon. Kun alue, jolla kansalaisten sallitaan ”tehdä mitä tahansa” laajenee, kansallistunne halvaantuu ja kadottaa suuntansa.

Vapautta ei voi supistaa tunteeksi vapaudesta. Silloin orja ja robotikin voisivat aivan hyvin pitää itseään vapaana. Vapauden merkitys ei ole erotettavissa ihmisen perustason antropologiasta, yksilöstä joka jakaa yhteisen historian, yhteisen kulttuurin ja yhteisen yhteisön. Dekadenssi muuttaa ihmiset höyryksi usein mitä lempeimmällä tavalla. Tämän vuoksi yksilöinä toimivat yksilöt voivat vain toivoa vapautuvansa tyranniasta, mutta aktiivinen yhteistoiminta kansakuntana voi usein lyödä tyrannian.